

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Манжули Андрія Анатолійовича на дисертаційне дослідження Келеберди
Володимира Івановича на тему «Стадії в адміністративному судочинстві
України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

1. Ступінь актуальності обраної теми

Концептуальні основи адміністративного судочинства в Україні залишаються актуальними та своєчасними і донині. Однією із основних наукових категорій у адміністративному судочинстві є стадії, ґрунтовне дослідження яких вперше здійснив Келеберда Володимир Іванович.

Неможливо говорити про системність, комплексність та єдність адміністративно-процесуальної термінології без чіткості підходів до основоположних понять. Стадії є невід'ємною, обов'язковою частиною адміністративного судочинства, при цьому, розуміння цієї категорії не встановлено у чинному Кодексі адміністративного судочинства України. Відсутність законодавчої єдності до основних процесуальних понять (в тому числі стадій) беззаперечно негативно впливає на захист прав, свобод та законних інтересів осіб в порядку адміністративного судочинства.

Таким чином, враховуючи відсутність законодавчої та наукової єдності до визначення змісту поняття «стадії адміністративного судочинства», дисертаційне дослідження Келеберди Володимира Івановича на тему «Стадії в адміністративному судочинстві України» є не лише важливим для практичної діяльності адміністративних судів в Україні, але й вкрай необхідним для формування теорії адміністративного процесу як сучасної науки.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Про актуальність обраної теми свідчить те, що дисертаційне дослідження узгоджується з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р., Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015.

Мета роботи полягає в тому, щоб на основі вивчення й узагальнення концептуальних основ, нормативних джерел і практики діяльності адміністративних судів здійснити комплексний системний аналіз змісту та процесуальних особливостей стадій адміністративного судочинства України, установити взаємозв'язки між ними, сформулювати пропозиції та рекомендації щодо нормативного вдосконалення адміністративно-процесуального процесуального законодавства.

Наукові положення та висновки, що викладені у роботі, мають високий рівень обґрунтованості, про що свідчить застосування оптимальних і сучасних методів і прийомів наукового пізнання, серед яких: діалектичний, методи дедукції та індукції, аналізу та синтезу, системно-структурний, функціонального аналізу, класифікації, документального аналізу, порівняльно-правовий метод, правотворчості та соціологічно-статистичний метод. Поєднання цих методів і прийомів дозволило автору ґрунтовно дослідити теоретичні та практичні аспекти, пов'язані з функціонуванням адміністративного судочинства України.

Теоретичне підґрунтя дисертації становлять вітчизняні та зарубіжні наукові праці у галузі філософії, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права та процесу й інших галузевих правових наук.

Емпіричну базу дисертації становлять судові рішення у сфері адміністративного судочинства, узагальнення практики адміністративних судів України, Європейського суду з прав людини, органів державної виконавчої служби та інших суб'єктів публічної адміністрації. У ході підготовки дисертаційного дослідження використано особистий досвід роботи здобувача на посаді судді. Наукову обґрунтованість щодо виявлення вихідної проблематики дисертації через цілеспрямований збір забезпечило участь у соціологічному дослідженні, як «експертів» 780 громадян України.

Зміст роботи свідчить про те, що вона є самостійним, творчим і своєчасним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та науково-методологічному рівнях вирішення поставлених задач, детально розглянути які стає можливим і за рахунок логічно побудованої структури роботи. Виразна чітко сформульована теоретична позиція дисертанта щодо низки проблемних питань, пов'язаних із стадіями в адміністративному судочинстві України, просліджується за рахунок формулювання власних дефініцій, критеріїв і класифікацій.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним монографічним дослідженням стадій адміністративного судочинства України. За результатами проведеного аналізу сформовано низку нових теоретичних, доктринальних і практичних положень, висновків і пропозицій. Основними з них є такі:

– доведено, що перегляд судових рішень за нововиявленими та виключними обставинами має органічний нерозривний зв'язок із принципом юридичної визначеності (*res judicata*), що за своїм змістом полягає в гарантії остаточності судового рішення з метою дотримання стабільності правового захисту особи в суспільстві; при цьому за своєю природою принцип юридичної визначеності є нерозривною складовою принципу верховенства

права, відповідно пріоритет права є основним, і в разі наявності обставин суттєвого або непереборного характеру (що є сутністю провадження за нововиявленими та виключними обставинами) остаточне рішення суду може переглядатися для захисту прав, свобод і законних інтересів особи;

– наукові положення щодо апеляційного провадження як стадії перевірки законності, змістовності та обґрунтованості судових рішень першої інстанції, що розпочинається з подання апелянтом апеляційної скарги, відкриття провадження та безпосереднього судового розгляду для офіційного з'ясування апеляційним судом усіх обставин адміністративної справи, наслідком якого є ухвалення та проголошення колегією суддів апеляційного суду вмотивованого судового рішення, що одразу набирає законної сили;

– наукові розуміння завершальної стадії адміністративного судочинства України – виконання судових рішень в адміністративних справах – як судової та адміністративної діяльності спеціальних суб'єктів публічного адміністрування (державних і приватних виконавців), безпосередньо спрямованої на те, щоб усі без винятку рішення адміністративних судів, які вступили у законну силу, були виконані;

– законодавство стосовно стадій в адміністративному судочинстві України, зокрема запропоновано такі зміни й доповнення до нього: закріпити поняття стадії адміністративного судочинства, здійснити пряме посилення, що джерелами адміністративного процесу України є практика Європейського суду з прав людини, підвищити дієвість адміністративно-процесуальних норм, які забезпечують судовий контроль за виконанням судових рішень;

отримали подальшого розвитку:

– наукові положення щодо категорійного розуміння стадій в адміністративному судочинстві України як структурних частин адміністративного судочинства, що умовно об'єднує уповноважене коло суб'єктів, які послідовно вчиняють законодавчо визначені процесуальні дії в певному просторово-часовому вимірі з метою ухвалення судового рішення або отримання процесуального результату задля встановлення істини,

захисту та відновлення прав і інтересів постраждалих осіб у публічно-правових спорах;

– наукові положення щодо розгляду справи по суті як основної стадії адміністративного судочинства України, що характеризується наявністю чітких завдань, етапів, процесуальних дій та рішень щодо встановлення строків розгляду та вирішення адміністративних справ, порядку витребування, дослідження й оцінювання доказів, процесуального порядку проведення судових дебатів та ухвалення й проголошення судового рішення у справі, які в сукупності відіграють вирішальну роль при захисті прав, свобод і законних інтересів осіб адміністративними судами в порядку адміністративного судочинства;

Серед вагомих наукових положень, а також рекомендацій і висновків, які характеризуються безумовною науковою новизною, теоретичною значимістю та мають практичну цінність, слід зазначити наступні положення:

– автором уперше у теорії вітчизняного адміністративного процесу сформовано категорійне визначення принципів стадій в адміністративному судочинстві України як керівних засад формування стадій та здійснення процесуальних дій на цих стадіях, що поєднують у собі комплекс загальних, організаційно-процедурних і процесуальних засад адміністративного судочинства та індивідуальних засад здійснення процесуальних дій на конкретній стадії, що загалом формують ідейну та нормативну базу для здійснення й модернізації захисту прав, свобод і законних інтересів осіб у порядку адміністративного судочинства;

– доведено, що провадження в Європейському суді з прав людини за матеріалами національного адміністративного процесу, коли одна зі сторін вважає, що її права і свободи, визначені в Конвенції прав і основоположних свобод Ради Європи, не відновлені, є факультативною надзвичайною стадією адміністративного судочинства;

– удосконалено наукове розуміння первинних стадій адміністративного судочинства України як комплексу заявних та

організаційно-процесуальних дій учасників справи (сторін та судді), які поєднуються у взаємозалежні послідовні стадії – звернення до адміністративного суду, відкриття провадження в адміністративній справі, підготовче провадження, завданням яких є первинне ознайомлення зі змістом та обставинами адміністративної справи, з можливістю досудового врегулювання спору до початку розгляду адміністративної справи по суті;

– дістали подальшого розвитку теоретичні положення та процедури касаційного провадження як факультативної стадії адміністративного судочинства, що є сукупністю організаційно-процесуальних дій Верховного Суду, який за скаргою особи у визначеному порядку на рівні національної системи адміністративних судів остаточно перевіряє законність, обґрунтованість і правильність судових рішень, дотримання норм матеріального і процесуального права при вирішенні адміністративних справ та додатково гарантує законність судового рішення в поєднанні з принципом правової визначеності з метою єдності судової практики у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів особи в порядку адміністративного судочинства;

– проведено компаративістичний аналіз стадій адміністративного судочинства в деяких державах-учасницях ЄС (ФРН, Литва, Франція), у результаті чого виявлено спільні риси, зокрема пріоритетність мирного врегулювання спору, залучення до цього процесу органів виконавчої влади та значну диференціалізацію процедур адміністративного процесу на основній та факультативних стадіях.

4. Значення одержаних результатів для науки й практики та повнота викладу наукових положень

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для подальшого вдосконалення теоретичних положень діяльності адміністративних судів України;

– правозастосовній діяльності – використання одержаних результатів надасть змогу підвищити ефективність практичної діяльності адміністративних судів України, органів державної виконавчої служби та інших суб'єктів публічної адміністрації;

– освітньому процесі – матеріали дисертації використано під час підготовки навчальних матеріалів з дисципліни «Актуальні проблеми адміністративного процесу», під час підготовки відповідних навчальних посібників, конспектів лекцій.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені у семи статтях, п'ять з яких – у фахових виданнях з юридичних наук, затверджених МОН України, та дві – у зарубіжних наукових виданнях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Теорія і практика сучасної юриспруденції» (м. Київ, 7–8 грудня 2018 р.), «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності (м. Харків, 15–16 березня 2019 р.), «Актуальні питання та проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Дніпро, 6–7 березня 2020 р.).

5. Дискусійні положення і зауваження по дисертації

Окрім наведених у роботі елементів новизни запропоновано й інші оригінальні положення та висновки. Проте, незважаючи на багато позитивних моментів, які мають місце в дисертаційному дослідженні, та його високу загальну оцінку, воно, як і будь-яка наукова робота, містить ряд дискусійних положень та висновків, а деякі з них потребують додаткового уточнення.

1. На сторінці 26 здобувач у науковій новизні пропонує підвищити дієвість адміністративно-процесуальних норм, які забезпечують судовий

контроль за виконанням судових рішень. Хотілося би почути, в якій спосіб це пропонується здійснити?

2. Потребує пояснення теза наведена на сторінці 42, що: “Стадії є взаємозалежними та взаємодоповнювальними частинами адміністративного судочинства, модернізація їх класифікації в умовах розвитку адміністративно-процесуальних правовідносин дозволяє сформулювати теоретико-методологічні засади адміністративного судочинства”.

3. Спірною є точка зору здобувача, що загальні положення розгляду справи по суті включають організаційні процедури, що формулюють правила поведінки в судовому засіданні, пов’язані з визначенням правового статусу голови в судовому засіданні та осіб, присутніх у залі судового засідання (С. 83), адже, основним завданням цієї стадії є вирішення справи по суті.

4. На сторінці 210 наводиться теза, що “особа, яка зазнала незаконних обмежень від держави, має право на захист своїх прав і законних інтересів у суді”. Не заперечуючи її правильність, необхідно зазначити, що в адміністративному судочинстві захист прав, свобод та інтересів приватних осіб здійснюється не тільки від держави, а від усіх суб’єктів владних повноважень, деякі із них за своєю юридичною природою не є державними.

5. В дисертації допущено змістовний дисбаланс між об’ємом другого, який є великим, та інших розділів дисертації.

Вищенаведені зауваження мають виключно рекомендаційний характер і жодним чином не знижують достатньо високе теоретичне та практичне значення рецензованого дисертаційного дослідження та загальну позитивну оцінку роботи.

6. Висновки

На основі аналізу змісту дисертації та автореферату можна стверджувати про абсолютну ідентичність змісту автореферату й основних тез дисертаційного дослідження.

Основні висновки та положення роботи сформульовані автором особисто, на основі власних досліджень та практичного досвіду роботи. Матеріал дослідження викладено комплексно, логічно правильно та послідовно, що дозволило здобувачу розкрити зміст обраної теми дослідження та у повному обсязі вирішити поставлені задачі.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Келеберди Володимира Івановича на тему «Стадії в адміністративному судочинстві України» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є актуальною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані висновки, які з'ясовують вирішують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки адміністративного права та процесу, тобто за своєю актуальністю, теоретичним рівнем і практичною цінністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Келеберда Володимир Іванович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри галузевого права та
правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка**

[Handwritten signature]
А. А. Манжула

Згідно

А. А. Манжула

Ученый секретарь

С. В. Олександренко